

In memoriam

ZLATKO GUNJAČA
(1939.-1994.)

U Šibeniku je 30. siječnja 1994. preminuo arheolog i ravnatelj Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu mr. Zlatko Gunjača, zaslužni i priznati istraživač na polju starokršćanske i srednjovjekovne, nacionalne arheologije u Hrvatskoj. Napustio nas je prerano i neočekivano, u naponu svojega plodnoga rada kad je bio na putu ostvarenja novih i zaokruženih prinosa arheološkoj znanosti i muzeološkoj struci.

Zlatko Gunjača se rodio 8. rujna 1939. u Kninu. Nakon završene klasične gimnazije u Splitu upisao je arheologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i diplomirao 1963. Dvije godine potom započinje svoj radni vijek u Muzeju grada Šibenika, u okviru kojeg se odvija najduži i najvažniji dio njegova arheološkoga djelovanja. Početkom 1992. odlukom Ministarstva za kulturu i prosvjetu imenovan je ravnateljem Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu.

Dolaskom Z. Gunjače u Muzej grada Šibenika nastupa, slobodno se može reći, prekretnica u radu te ustanove. Sudjelovanjem u cijelom procesu preoblikovanja Muzeja od faze adaptacije kneževe palače do realizacije stalne muzejske postave, njegovo je ime usko vezano za prve početke organiziranog rada šibenskog Muzeja, a posebice Arheološkoga odjela. Nemjerljive su zasluge Z. Gunjače upravo na izradi spomenute muzejske postave čija je koncepcija, realizirana pod Gunjačinim stručnim nadzorom postala danas svojevrsnim sinonimom optimalnog stručnoga i muzeološkoga promišljanja u adaptiranim muzejskim

prostorima. Ubrzo je intenzivirao i terenskoistraživački rad Muzeja, te je sa svojim najbližim suradnicima započeo temeljita rekognosciranja terena pregazivši svaki kutak šibenskoga kraja. Zaštitnim i sustavnim iskopavanjima koja je provodio, punio je gradom arheološku muzejsku zbirku podastirući pritom podrobne terenske podatke u kojima se očituje Gunjači svojstvena težnja k temeljitosti.

Problematici starokršćanske odnosno kasnoantičke arheologije Z. Gunjača posvetio je najveći dio svog znanstveno-stručnoga opusa. Tako potkraj šezdesetih godina započinje istraživanja na poluotoku Srimi (položaj Prižba) kraj Šibenika gdje mu je tijekom desetak godina predanog rada "sretni mašklin" pod gomilom kamenja iznjedrio monumentalni starokršćanski sakralni sklop s bogatim ansamblom kamene plastike, fresaka, stakla... Nedvojbeno je da je spomenuto otkriće bilo od presudnog utjecaja na Gunjačin dalji razvitak u okviru arheološke struke. Poradi bogatstva otkrivene grade nalazište na Srimi običavao je nazivati "malom Salonom". Temeljitim iščitavanjem njezinih zagonetki posredno je rješavao čak i neka pitanja iz šire problematike arhitekture i skulpture starokršćanskoga doba u Dalmaciji i njezinoj salonitanskoj matici. Iako nije bio konzervator po užem stručnom opredjeljenju, pokazao je neobično razvijen smisao za konzervaciju (Danilo, Kosa, Bribir, Žirje), okrunivši to zaštitom kompleksa na Srimi. Na tom je arheološkom lokalitetu Z. Gunjača ostavio ogledni primjer uzorno istraženog i zaštićenog kompleksa koji danas imponira dosegnutom razinom prezentacije jednoga arheološkoga spomenika u prostoru. Istraživanja Srime popratio je također elaboriranom tehničkom i foto-dokumentacijom i sva je šteta što osobno za života nije uspio ostvariti njezinu monografsku publikaciju.

Zanimanje Z. Gunjače za problematiku kasne antike dovelo ga je i na otok Žirje. Na Gradini ponad Velike Stupice od 1972. do smrti istraživao je sa svojim suradnicima i generacijama studenata bizantsku utvrdu. Upozorio je na veliku važnost toga punkta u kontekstu Justinijanova istočnojadranskoga pomorskog limesa.

Arheolog Gunjača okušao se i u hidroarheologiji na kojem je polju rada bio među njezinim pionirima. Sudjelovao je u mnogobrojnim podmorskim rekognosciranjima od Brijuna do Dubrovnika i podvodnim istraživanjima kod Zlarina, otočićâ Gušteranskog, Gnalića i Drvenika.

Unatoč tome što je arheologiji kasne antike Z. Gunjača posvetio znatan dio svojega rada, čini se da je ipak bio najodaniji nacionalnoj, tj. starohrvatskoj arheologiji. Za svog života izgradio je habitus uspješnog medieviste čije znanstvene prinose stručna i šira javnost danas visoko vrednuje. Neumitna smrt, međutim, spriječila ga je da i na tom polju podastre dokraja sve rezultate rada, stečenoga znanja i iskustva. Istražujući niz starohrvatskih lokaliteta u šibenskom Donjem polju, poglavito groblje na Kosi (1965., 1974.-75.) i kasnoantičko-starohrvatsku arhitekturu kod Sv. Lovre (1977.) dao je nove prinose tumačenju naseljavanja i geneze srednjovjekovnog Šibenika. Redaju se potom istraživanja ranosrednjovjekovnih groblja u Vrbici (1974., 1985.-87.),

Smrdeljima (1986.), zatim Pećanima (1986.), kompleksa na Bribiru (1981.-1989.), tvrđave Sv. Mibovila (Sv. Ane) u Šibeniku (1972.-1974.), te zasigurno najzanimljivijeg lokaliteta iz Gunjačina starohrvatskoga opusa - groblja u Dubravicama kod Skradina (1986.-1991.). Premda je smrću istraživača znanstvenostručna javnost ostala trajno prikraćena za, zacijelo najvjerodostojniju interpretaciju dubravičkoga lokaliteta, upravo zahvaljujući Gunjačinim pravovremenim preliminarnim izvješćima, a poglavito članku o rezultatima dosadašnjih iskovanja, posmrtno tiskanom u Zborniku "Etnogeneza Hrvata" (Zagreb, 1995.), to dragocjeno arheološko nalazište iz najranije povijesti Hrvata na našim prostorima, postalo je dostupno budućim izučavanjima.

Podrobniju sliku o dijapazonu Gunjačina rada u arheologiji i muzeologiji pruža svakako njegova bibliografija s oko šezdesetak jedinica koje je objavio u stručnoznanstvenoj periodici i sredstvima javnog priopćavanja.

Z. Gunjača je slovio kao agilan arheolog i muzealac, dobar i sustavan organizator. Volio je okupljati kolege i stručnjake, sudjelovati u kolokvijima i kreiranju stručnih programa u surbu afirmacije suvremenih metoda u prezentaciji i očuvanju hrvatske arheološke baštine. Te visoke profesionalne domete njegova stručnoga rada potvrdile su mnogobrojne funkcije u stručnim tijelima. Bio je dopredsjednik Hrvatskoga arheološkoga društva, predsjednik Srednjovjekovne sekcije bivšeg Saveza arheoloških društava Jugoslavije, član Republičkoga i Općinskoga fonda za kulturu, a smrt ga je zatekla na funkciji predsjednika Muzejskoga savjeta Hrvatske.

Sve te stručne kvalitete rezultirale su 1992. godine njegovim imenovanjem za ravnatelja Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu. Rukovodeći tom ustanovom od kapitalnoga značenja za hrvatsku kulturu, čiju je djelatnost već njegov otac akademik Stjepan Gunjača ustrojio na čvrstim znanstvenim temeljima, Z. Gunjača ulaže velike napore da Muzej te, u budućnosti, komplementarni mu Institut za nacionalnu arheologiju definitivno profunkcioniraju kod vodeće ustanove za proučavanje hrvatske arheološke baštine. Neke od tih ideja već su za njegova života počele dobivati i sasvim konkretne obrise. Tako potiče izložbeni projekt "Arheološka baština Hrvata" koncentrirajući rad na njegovoj pripremi unutar Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika. Voden također spoznajom da Muzeju pripada primat u istraživanju i prezentaciji najvrednije srednjovjekovne arheološke grade, intenzivira istraživanja u starohrvatskom Solinu i Kaštelima, tj. na povijesnim hrvatskim lokalitetima u Rižinicama, Šupljaj crkvi i Putalju. U svakom trenutku promišljeno je birao načine za primjerenu promidžbu Muzeja, pa stoga proslavu 100. obljetnice muzejskog postojanja podiže na razinu središnje kulturne manifestacije ne samo u gradu Splitu u listopadu 1993. godine već i među hrvatskom kulturnom i općom javnosti organizirajući izložbu i znanstveni skup Hrvatskoga arheološkoga društva.

Ne treba zaboraviti da se opseg Gunjačinih zadataka u Muzeju kretao od praktičnih problema tehničke naravi do onih

strogo stručnih i znanstvenih. Ponekad mu se stoga činilo da je napravio manje nego je istinski nastojao, međutim u ono, za Hrvatsku teško vrijeme Domovinskog rata, u kojemu se našao na čelu Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika, učinio je više negoli je bilo moguće. Ustrajno je radio na kadrovskom ekipiranju Muzeja, pa prvi put u sto godina svoga postojanja muzejska biblioteka dobiva visokokvalificirani stručni kadar, a formira i zasebni izdavačko-publicistički odjel. Mnoge od spomenutih ideja i nastojanja mr. Z. Gunjače obvezuju i nadalje njegove najbliže suradnike u Muzeju, ali i ostale djelatnike na širem znanstvenom polju rada.

Arheologu Zlatku Gunjači dugujemo veliku zahvalnost kao neumornom terenskom istraživaču i muzealcu koji je svojom predanošću u proučavanju arheološke kulturne baštine zaslužio časno mjesto u hrvatskoj arheologiji.

Vedrana DELONGA